

La meva experiència com a cooperant a Hondures

Jordi Casals i Fernández

I PART:

HONDURES: ESTAT DEL PAÍS

Sovint es diu que Hondures és un dels països més despersonalitzats i dòcils d'Amèrica llatina. Hondures ha estat i està dominat, en tots els terrenys, pels Estats Units. Per dir-ne uns exemples, en el terreny militar, ha servit de base d'operacions estratègiques per reprimir les revoltes civils dels països veïns,

de crear una èlit de terratinents autòctons. Així que grans companyies bananeres nord-americanes com United Fruit o Standard Fruit han aconseguit, fins i tot, modelar la política hondurenya. En l'aspecte social, Hondures té al voltant d'uns 5 milions i mig d'habitants d'on 3/4 parts de la població és pobre. En algunes zones l'atur arriba a la quota del 90% de la població. Els ingressos per habitant tot just assoleixen els 700 dòlars a

til dels nous rics.

Tot i que el turisme ocupa la quarta força en importància com a entrada de divises, sols és freqüentat a les ruïnes maies de Copán i les Islas de la Bahía. La resta del país desconeix el turista. Passejar-te pels carrers de Tegucigalpa o de San Pedro Sula, a partir de les 8 de la nit, implica un alt risc de ser atracat. Les conegudes "maras" o quadrilles d'adolescents i nens sovintegen en els carrers de la capital o ciutats importants, fent rapinya a tot el que troben per davant, inhalant cola en ple dia o simplement increpant qualsevol persona amb cara de foraster perquè li doni qualche almoïna.

Tegucigalpa té fama de ser la ciutat de tot el continent americà amb més armes per habitant. Si et poses al costat de l'entrada de qualsevol lloc públic nocturn observes com el pistoler de seguretat de torn, fortament armat, va registrant als clients, un per un, i aquests van dipositant tota "l'artilleria" a la taquilla.

Hi ha una dita popular molt estesa per la població (que a mi personalment em va fer posar

El somni de bona part dels hondurenys és aconseguir un visat per residir als EUA

el Salvador i Nicaragua, en els darrers anys. En l'aspecte econòmic, a Hondures el 80% de les exportacions estan basades en l'agricultura. Ja des de les darreries del segle passat, hi ha hagut interessos econòmics nord-americans en la zona. A diferència d'altres països veïns com Guatemala, El Salvador o Nicaragua, Hondures, al llarg d'aquest segle, no ha aconseguit

l'any. Després d'Haití i Guatemala (que tenen el PNB més baix) Hondures es situa com un dels països més pobres d'Amèrica Llatina.

Xerrant amb la gent del carrer, te'n adones que el somni de bona part dels hondurenys és aconseguir un visat per residir als EUA. En els aeroports, et trobes amb hondurenys residents als EUA que vénen a Hondures lluint anells i collarets d'or, a l'es-

la pell de gallina quan la vaig sentir per primer cop) i que crec que defineix el grau d'assumpció de la realitat del país dels hondurenys i hondurenyes. I, a la vegada, trenca tots els tòpics que comentava al principi d'aquest article; perquè, indirectament a tothom qui la diu el comproment a no abaixar la guàrdia: "nos podrán quitar todo menos la alegría".

L'ESTATUT DEL DOCENT

M'agradaria enllaçar tot això esmentat més amunt. Podríem resumir aquest "panorama hondureny" amb una màxima assumida per qualsevol implicat directament en l'estudi de la pedagogia: "l'escola és un reflex de la societat"; és a dir, som el que som perquè tenim el que tenim. Per tant, l'escola hondurenya l'hem de contextualitzar dins el seu marc natural.

Un professor de matemàtiques de secundària, afiliat al sindicat PRICHMA¹, em comentava: "mire, yo, como muchos otros colegas, solo con el horario de

tre de primària és de 1296 lempiras (=17.496 PTA). Amb això vull dir que ensenyants hondurenys no els queda més remei per sortir de la misèria d'un sol sou que cercar un altre treball o apuntar-se a l'horari de la tarda o, àdhuc al de nocturn per poder reunir un sou digne per poder passar el mes.

Per contrarestar les reivindicacions de "l'Estatut del Docent" i enfrontar els ensenyants amb la resta del poble, els mitjans oficials del govern han propagat els falsos raonaments típics que sents a la gent del carrer com que "no sé per què es queixen els mestres si com ells no hi viu ningú...", pocs hondurenys disposen de temps durant el dia per accedir a dos sous", etc.

Però què és l'Estatut del Docent?

Més o menys, es pot resumir amb els següents punts:

- en el termini de dos anys, fins l'any 2000, el govern es compromet a incrementar el pressupost en educació en 1 milió i mig de lempiras (=20.250

lempiras (=48.411 PTA);

- el govern es compromet a crear quasi 3000 places més de vacants per als mestres.

- per primera vegada hi haurà un pagament de les vacances, encara que sols cobraran els docents que duguin de 5 a 10 anys de feina, cobraran 10 dies de feina. Aquells que duguin de 10 a 15 anys, cobraran 15 dies de feina; els de 15 a 20 anys, cobraran 20 dies i els de més de 20 anys, 30 dies de feina;

- equiparació dels sous dels mestres de primària amb els de secundària².

En contrapartida, els docents es comprometen a eradicar el 40% d'analfabets que hi ha al país. Això es farà mitjançant el lliurament gratuït de cada ensenyant de dues hores diàries fins l'any 2005.

La lluita per la consecució de l'Estatut del Docent fou empresa com a miratge dels homòlegs costarriquenys. Des de fa uns 16 anys, els i les ensenyants d'Hondures començaren una lluita que ha culminat a finals de juliol d'enguany amb l'aprovació de l'Estatut.

Al llarg d'aquests anys la lluita unida de tots els docents, a tots els nivells de l'ensenyament, s'ha convertit en un veritable contrapoder que ha qüestionat les promeses electorals fetes pel President Carlos Reina del Partit Liberal. Malgrat que hi havia membres de l'ala més conservadora del govern, com el ministre de finances, que estava talment en contra de l'Estatut del Docent, hom diu que la sensibilitat del Pre-

sident Reina, qui en altres temps havia exercit de docent, fou decisòria a l'hora d'aprovar l'Estatut del Docent. Tanmateix, allò que cal deixar clar és que l'or-

Alumnes d'una escola hondurenya

la mañana ya tengo suficiente. Por la tarde, comparto con mi cuñado un negocio de un video club".

El sou base actual d'un mes-

milions de PTA). Això suposarà que els mestres augmentin el salari progressivament fins arribar a l'any 2000 amb l'increment d'un 276 % igual a 3.586

ganització unitària de tots els ensenyants i de llurs organitzacions magisterials han fet possible l'assoliment d'aquesta victòria. I furgant més en aquesta línia, cal ressaltar el paper capdavanter del sindicat majoritari en el gremi d'ensenyants COLPROSUMAH³ en l'impuls i mobilització de tota la comunitat educativa per a aquest fi.

Per acabar, m'agradaria contraposar al parlat sobre la submissió i docilitat del poble hondureny al principi d'aquest escrit.

un punt de partida comú: la docència. I dic la docència perquè des dels meus humils coneixements sobre aquest camp, vaig intentar coordinar la experiència pràctica dels mestres de magisteri o de secundària amb els teòrics del camp de la pedagogia⁶.

L'esdeveniment, a grans trets, hom pot considerar-lo reeixit per la raó següent. Només en acabar el curset, membres del sindicat organitzador (COLPROSUMAH) em van demanar els meus apunts i material

podria ser el punt de partida per dividir, encara més, la societat i els docents. Amb això vull dir, que en un país on existeix el 40 % d'analfabetisme, l'obertura de l'escola a la comunitat pot ser fàcilment manipulada pels dirigents econòmics i polítics de la comunitat i es pot convertir en una arma en contra dels principals promotors d'aquest canvi: els ensenyants. Per això, pels que defensen l'escola pública hi ha una por evident: el país veí, Guatemala, on l'ensenyament mitjà ha passat gairebé a mans de l'escola-empresa privada.

Però, centrant-nos una mica en el curs de *Disseny Curricular* direm que ens proposarem els objectius generals següents:

1. Conscienciar els ensenyants sobre la importància del disseny curricular;

2. Reflexionar sobre les seves destreses i habilitats comunicatives i metodològiques en l'aula;

3. Analitzar i contrastar els processos i reformes dels sistemes educatius a Hondures i a l'Estat Espanyol.

Tot això, venia avalat amb els continguts dividits en 3 mòduls:

- Programació: anàlisi de necessitats, objectius, continguts i activitats.

- Impartició: metodologia, dinàmiques de grups, habilitats docents, tipologies discents i recursos didàctics.

- Avaluació.

Amb tot, s'ha de dir que anar de cooperant implica un canvi de mentalitat del dia a dia que sovint estem acostumats a trobar-nos en el país d'origen. Per exemple, cal ser flexible i acceptar canvis sobtats d'última hora. També és important comptar amb el factor *improvisació* que ens caldrà recórrer força vegades. En altres paraules no es pot anar per aquests països esperant que algú a darrera un mostrador atindrà els teus dubtes o et donarà explicacions i disculpes pel mal funcionament dels serveis. Ací cal que tu ma-

Al llarg d'aquests anys la lluita unida de tots els docents, a tots els nivells de l'ensenyament, s'ha convertit en un vertader contrapoder

Perquè els moviments contestataris com el d'ensenyants o el de metges de la "Seguretat Social" són un clar exponent que qualche cosa s'està movent i el país no és el mateix que els tòpics d'abans.

II PART:

CURS DE DISSENY CURRICULAR

Els 3 dies que durà el taller de «Disseny Curricular», tan a Tegucigalpa com a San Pedro Sula foren més un seminari⁴ que un taller⁵. Durant les 15 hores que durà el curset, alumnes i monitor aprenguérem sobre els dos models educatius hondureny i espanyol i reflexionàrem sobre la necessitat del disseny curricular a l'hora d'afrontar qualsevol acció educativa. Els alumnes eren ensenyants provinents de les més dispars especialitats i matèries; és a dir, des de l'escola primària fins a la universitat, com ara professors de la facultat de pedagogia. Voldria remarcar l'heterogeneïtat dels participants perquè sota els preceptes de l'aprenentatge constructivista s'intentà trobar

personal a fi de reproduir el curset ells mateixos. Nogensmenys que sentir-me agredit a la meua intimitat, ans orgullós d'haver obert una escletxa perquè ells mateixos, autosuficients, puguin oblidar-se de demanar ajut internacional en aquest tema i abocar llurs esforços cap altres camps.

La conclusió que en vaig poder treure és que el sistema educatiu hondureny es troba uns 17 anys enrera de com es trobava l'Estat espanyol a principis dels anys 80, en què començà l'incipient debat de la reforma de la LOGSE. Avui dia, se n'adonen que el model educatiu behaviorista-unidireccional del Ministeri d'Educació Hondureny comença a estar desfasat i anacrònic. Tanmateix, per les peculiaritats socials arriben a una contradicció. Per una banda, veuen que cal una democratització i autonomia dels centres educatius i departaments geogràfics; per exemple, el Departament de Cortès és industrial, respecte al departament l'Atlàntida eminentment agrícola. Per l'altra banda, veuen que la liberalització de l'ensenyament pot arribar ser una navalla de doble tall;

teix t'espavilis; i per damunt de tot, el talant noble i sincer d'aquestes gents s'ho val.

En el meu cas, el curs programat de 60 hores va quedar reduït a 15 hores. Així que ja em veus dos dies abans de començar el curs reprogramant, comprimint i descartant continguts fins a les tantes de la matinada. Tanmateix, al cap de vall, els resultats de l'enquesta realitza-

vertiren en nosaltres fou pràcticament il·limitat, i a vegades, considerat excessiu per nosaltres. O sigui, des de la reproducció del material didàctic puntual o habilitació de l'aula del curs fins a l'últim detall, parlant en el terreny lectiu, a l'organització de festes de benvinguda i visites turístiques al llarg del país foren dutes a terme acuradament pels membres del COLPROSUMAH.□

majoria dels dirigents empresonats. En mig de la repressió, es plantejaren d'obrir una línia d'acció que havia estat desconeguda fins llavors: la internacionalització dels fets. A través de la plataforma de La Internacional de l'Educació han après unes formes de treballar i una disciplina organitzativa que desconeixien. Per exemple, a través dels sindicats noruecs, solidaritzats econòmicament per finançar l'obertura de locals arreu del país, han après a trencar el mite de començar a fer les coses a "la hora hondureña" i són conscients de la necessitat de la puntualitat i planificació en les actuacions del dia a dia. Un altre dirigent em deia que gràcies a l'ajut d'un intèrpret canadenc aprengué nocions de la pragmàtica del discurs. En resum, fou una experiència enriquidora per a l'organització. I això fou ben patent, en veure dirigents del sindicat, de totes les edats i condicions personals que empenen totes les hores de llur temps lliure i dies festius per sacrificar-se pel bé del proïsme. Crec que quan les coses surten endavant, el tema s'ho val.

Realització del curset a Tegucigalpa

da al final del curset de Tegucigalpa, gairebé una cinquantena d'alumnes, demostrà que l'esforç valgué la pena.

Per cert, contràriament al que el lector podria pensar, caldria remarcar que això és una apreciació general típica de l'estat de les coses pròpia d'un país en vies de desenvolupament. De cap de les maneres vull fer una crítica de la marxa i organització del curset en si. La frase del president de FOMCA (Federación de Organizaciones Magisteriales de Centro América) Carlos Mauricio López crec que és prou definitiva del grau d'atenció en què fórem atesos: «Es que si ustedes se sintieran desatendidos o incómodos, a nosotros se nos caería la cara de vergüenza». Amb això em refereixo, que l'esforç humà i de recursos que in-

¹ Parlar de sindicats a Hondures, tal i com nosaltres els entenem, els sindicats estan constituïts dins dels col·legis magisterials. Per tant, tothom qui vol exercir la professió de docent ha d'estar inscrit en un col·legi magisterial (igual que els arquitectes o advocats en el nostre país) i alhora sindicat obligatòriament a un dels 5 organitzacions sindicals que hi ha.

² Per cert, això és un punt que als PPCC i a l'Estat Espanyol encara està a la taula reivindicativa.

³ Un dirigent del COLPROSUMAH em comentà que durant la dictadura, a mitjans dels anys vuitanta, foren desmantellats organitzativament i dividits entre ells, els diners confiscats i la

⁴ a. Curset d'estudi i investigació sobre un tema determinat sota el guiatge d'un professor (segons DLC, 1994)

b. Estudi especialitzat guiat per un professor i es basa en la suma d'aportacions de totes les persones que hi participen (segons IEC, 1995)

⁵ Conjunt de deixebles o de col·laboradors d'un mateix mestre (segons DLC i IEC)

⁶ Seria interessant remarcar que la mitjana d'edat dels dos grups assistents al curset era dels 30 als 45 anys. Molts d'ells desenvolupen càrrecs directius en els centres educatius o en ministeri d'educació hondureny.